

УДК 657.37:336.73

Гончаренко О.О.

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Університет банківської справи», Черкаський інститут

Goncharenko Olena

SHEI «Banking University», Cherkasy institute

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

У статті обґрунтовано доцільність застосування небанківськими фінансово-кредитними установами парційного підходу до облікової політики, а також окреслені компоненти організації методики бухгалтерського обліку на локальному рівні. Визначено, що елементами облікової політики виступають принципи, методи і процедури, застосовувані установою під час ведення бухгалтерського обліку та формування звітності. Обґрунтовано імперативність принципів бухгалтерського обліку, а також множинність методів і процедур для однакових об'єктів, що спричинює застосування певних критеріїв їх вибору. Виокремлено три види багатоваріантності методів оцінки, обліку і процедур, які лягли в основу побудови матриці методів. Розроблено та обґрунтовано структуру і наповнюваність кожної частини розпорядчого документу про облікову політику для небанківських фінансово-кредитних установ, що забезпечує формалізацію методичних положень бухгалтерського обліку і є «обліковою конституцією» установи під час формування звітності.

Ключові слова: небанківські фінансово-кредитні установи, облікова політика, елементи облікової політики, критерії вибору елементів облікової політики організація бухгалтерського обліку.

Постановка проблеми. Турбулентний стан вітчизняного ринку фінансових послуг спричинює постійну зміну структури його учасників, серед яких останніми роками зростає роль небанківських фінансово-кредитних установ (ломбардів, фінансових компаній, юридичних осіб публічного права, кредитних спілок, інших кредитних установ). Зі збільшенням активів та обсягів діяльності зазначених установ зростає інтерес до облікової інформації як основи для прийняття рішень. З метою забезпечення користувачів корисною обліковою інформацією небанківські фінансово-кредитні установи застосовують інструмент формування методики бухгалтерського обліку – облікову політику, за допомогою якої реалізується «методологічний індивідуалізм» [1, с. 343] на локальному рівні. Нетривала історія імперативного застосування зазначеними установами міжнародних стандартів фінансової звітності актуалізувала питання формування та реалізації доречної облікової політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність облікової політики, її складові, рівні реалізації та порядок формування були предметами дослідження таких вчених як Т.В. Барановська, Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, Т.П. Назаренко, А.О. Касич, О.В. Онищенко, Н.П. Кондраков, О.П. Кундря-Висоцька, В.А. Кулик, М.І. Кутер, Т. Кучеренко, Л.Г. Ловінська, Я.В. Олійник, М.С. Пушкар, М.Т. Щирба, Я.В. Соколов, В.А. Шпак, І.А. Юхименко-Назарук. Визнаючи здобутки та ґрунтовність праць зазначених науковців, зауважимо, що їх дослідження мали більш загальний характер і не стосувалися формування та реалізації облікової політики в небанківських фінансово-кредитних установах. Окрім того, в умовах застосування зазначеними установами міжнародних стандартів фінансової звітності, їх поступового оновлення, підходи до формування облікової політики потребують подальших досліджень та вдосконалень.

Формулювання цілей статті. Дослідити змістовне наповнення поняття облікової політики, визначити її елементи, критерії вибору та змін, а також розробити матрицю методів оцінки, обліку і процедур та визначити структуру розпорядчого документу з врахуванням специфіки діяльності небанківських фінансово-кредитних установ.

Виклад основного матеріалу. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікову політику визначено як «сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [2], що за змістовним наповненням незначно відрізняється від тлумачення цієї категорії в МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки»: «конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності» [3].

В той же час, погляди науковців на поняття облікової політики відрізняються різноманітністю, а виділені ними складові розмежовують в обліковій політиці наступні

аспекти: організаційні (форми організації бухгалтерського обліку, структура бухгалтерської служби, посадові інструкції, внутрішні стандарти тощо), технічні або технологічні (форми ведення бухгалтерського обліку, робочий план рахунків, документооборот тощо), методичні (сукупність методів та критеріїв оцінки, що регламентують облік активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів та витрат). При цьому, можна виокремити дві групи підходів до композитарності облікової політики: агрегатний (суцільний), що передбачає охоплення організаційного, технологічного та методичного аспектів [4; 5; 6; 7], і парціальний (частковий), відповідно до якого облікова політика включає лише методичний аспект [8; 9; 1].

Вітчизняним законодавством право суб'єкта господарювання на самостійне визначення за погодженням з власником або уповноваженим ним органом облікової політики є рівнозначним з правом вибору форми організації бухгалтерського обліку, форми ведення бухгалтерського обліку, самостійної розробки документообороту, додаткової системи рахунків, системи і форми управлінського обліку тощо [2], що підкреслює взаємопов'язаність компонентів: методики, облікового персоналу, техніки і технології, а співвідношення облікової політики і організації бухгалтерського обліку як часткового і цілого. До того ж, Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства передбачено перелік необхідних для розкриття саме методичних аспектів (методи оцінки, методи амортизації, методи обчислення резервів, перелік створюваних забезпечень тощо) [10]. І хоча цей нормативний акт не застосовується небанківськими фінансово-кредитними установами, він дає розуміння змістовного наповнення облікової політики локального рівня. Окрім того, ставлення до облікової політики як до «інструменту вирішення організаційних та технічних питань ведення обліку переважніше її зміст» [1, с. 347].

Виходячи з вищезазначеного, поняття облікової політики включає тільки методичні аспекти бухгалтерського обліку, а організація методики передбачає окреслення елементів облікової політики, критеріїв їх вибору та зміни, а також формування та затвердження внутрішнього регламенту про облікову політику небанківської фінансово-кредитної установи.

Щодо елементів облікової політики, то серед науковців поширеною є думка, що вони є методами оцінки, обліку і процедур, альтернативність яких передбачена стандартами бухгалтерського обліку [4, с. 11; 11, с. 63; 1, с. 369; 9, с. 65]. Така точка зору здебільшого ґрунтується на положеннях Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства, якими передбачено, що «у розпорядчому документі про облікову політику наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш, ніж один їх варіант... [10]. Проте, такі обмеження, суперечать законодавчому визначенню облікової політики і можуть

стосуватись тільки розпорядчого документу з метою оптимізації останнього. Враховуючи зазначене, елементами облікової політики виступають принципи, методи і процедури, застосовувані установою при веденні бухгалтерського обліку та формуванні звітності.

Принципи бухгалтерського обліку, як елементи облікової політики небанківських фінансово-кредитних установ, передбачають сукупність принципів, визначених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Концептуальною основою фінансової звітності та МСБО 1 «Подання фінансової звітності»: автономність, безперервність, періодичність, нарахування, превалювання сутності над формою, єдиний грошовий вимірник, повне висвітлення, послідовність, а також мають бути розширені за рахунок принципів обачності та справедливої оцінки. Актуальність додаткових принципів обумовлює їх регламентацію як мінімум на галузевому рівні, а саме розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Добровільне запровадження небанківськими фінансово-кредитними установами додаткових принципів навряд чи можливе, оскільки останні обмежують можливості оціночних маніпуляцій та вимагають додаткової роботи і знань. В будь-якому випадку, принципи є тією фундаментальною основою, що обумовлює і одночасно обмежує вибір методів, здатних забезпечити формування якісної інформації в системі бухгалтерського обліку.

МСБО 1 «Подання фінансової звітності» вимагає, щоб «суб'єкт господарювання розкривав свої суттєві політики, у тому числі основу (або основи) оцінки...» [12], а НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зобов'язує підприємства висвітлювати облікову політику шляхом опису «принципів оцінки... та методів обліку» [13], що підтверджує агрегованість елементу облікової політики «методи» та дозволяє виділити його компоненти: методи оцінки та методи обліку.

Процедури є доповнюючим елементом облікової політики і передбачають ряди послідовних дій, що забезпечують реалізацію методів оцінки і методів обліку. Взаємозв'язок між елементами облікової політики систематизовано на рис. 1.

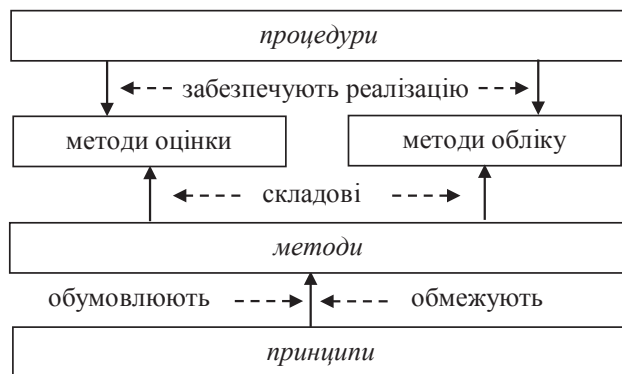

Рис. 1. Елементи облікової політики установи, їх складники та взаємозв'язки

Об'єктами облікової політики є об'єкти бухгалтерського обліку (активи, зобов'язання, власний капітал, доходи і витрати), до яких застосовуються елементи облікової політики. Якщо принципи бухгалтерського обліку є імперативними, то методи і процедури відзначаються множинністю для однакових об'єктів, що зумовлює застосування певних критеріїв їх вибору. Відповідно до МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» критерії вибору методів оцінки, обліку і процедур мають алгоритмічний характер, тобто застосування наступного критерію залежить від виконання чи невиконання попереднього (рис. 2).

Для небанківських фінансово-кредитних установ основним видом діяльності є кредитування (послуги з надання фінансових кредитів), що обумовлює існування в зазначених установах об'єктів бухгалтерського обліку – фінансових активів, які, здебільшого, представлені дебіторською заборгованістю за виданими кредитами. Відповідно до визначеної ієрархії критеріїв (див. рис. 2) одразу можна відзначити наявність МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», що безпосередньо застосовується до фінансових активів. Проте, зазначений стандарт не дає однозначного метода оцінки, обліку і процедури, а зобов'язує здійснити вибір залежно від додаткових класифікаційних ознак: бізнес-моделі управління фінансовими активами та характеристики грошових потоків за ними, установленими договором (табл. 1).

Методи оцінки, обліку і процедури щодо фінансових зобов'язань небанківських фінансово-кредитних установ також характеризуються «зобов'язуючою» багатоваріантністю, хоча базовим методом є амортизована собівартість (табл. 2).

Водночас для основних засобів МСБО 16 «Основні засоби» передбачена альтернативна багатоваріантність у виборі моделей оцінки, обліку та процедур: модель собівартості або модель переоцінки. Модель переоцінки, в свою чергу, включає альтернативні варіанти методів обліку амортизації: метод індексації та метод виключення (списання амортизації). Щодо методів амортизації основних засобів, то їх багатоваріантність характеризується одночасністю використання різних методів для різних об'єктів основних засобів або їх однорідних груп, а критерієм вибору є «найкраще відображення очікуваної форми споживання майбутніх економічних вигод, втілених в активі» [15] (табл. 3). Аналогічні варіанти методів оцінки, обліку і процедур застосовуються й для нематеріальних активів відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи» [20].

Виходячи з вищезазначеного, багатоваріантність методів оцінки, обліку і процедур є декількох видів: зобов'язуючою, альтернативною та одночасною (паралельною), що має враховуватись при формуванні облікової політики установи. Варіативність методів оцінки, обліку та процедур може бути систематизована в табличній формі щодо всіх об'єктів бухгалтерського обліку і представлена як матриця методів. Така матриця буде виконувати роль довідника при формуванні облікової політики установи і може бути затвер-

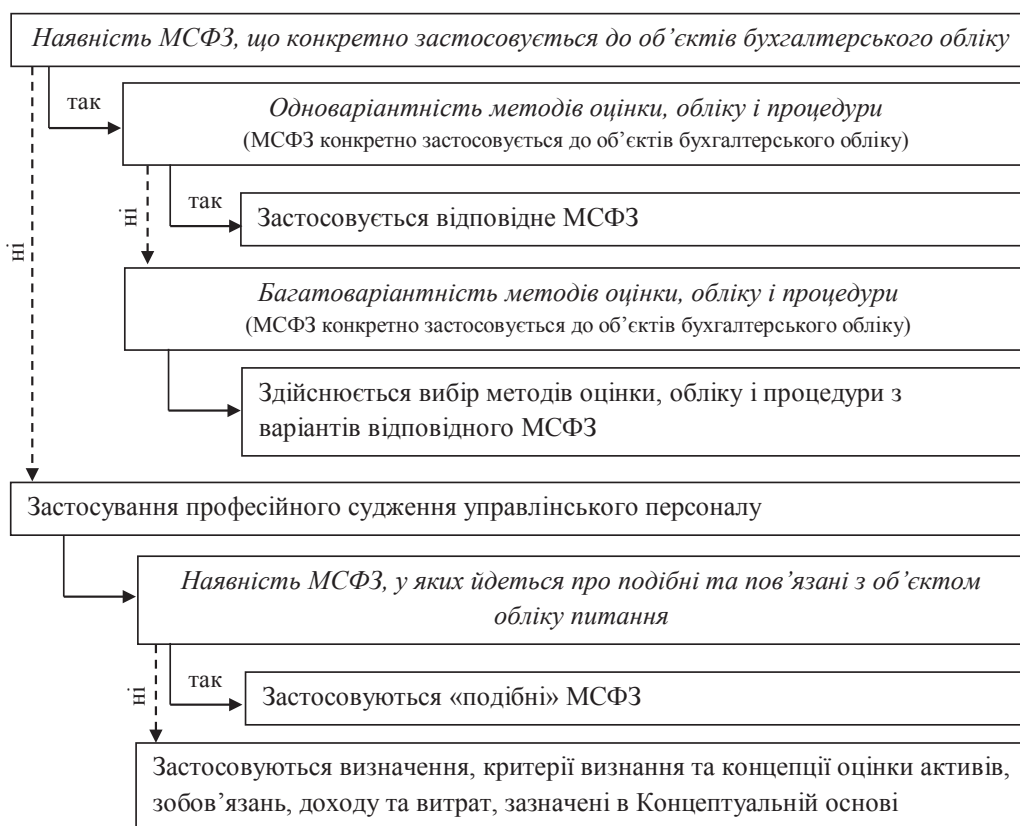

Рис. 2. Критерії вибору елементів облікової політики установи

Таблиця 1

Варіанти методів оцінки, обліку і процедур фінансових активів

Фінансовий актив		Бізнес-модель з управління фінансовими активами		
		Утримання активу для одержання договірних грошових потоків	Одержання договірних грошових та/або шляхом продажу фінансових активів	Інші
Характеристика грошових потоків	Виключно виплати основної суми та процентів	За амортизованою собівартістю	За справедливою вартістю через інший сукупний дохід	За справедливою вартістю через прибуток або збиток
	Інші	За справедливою вартістю через прибуток або збиток		

Джерело: [14]

Таблиця 2

Варіанти методів оцінки, обліку і процедур фінансових зобов'язань

Класифікаційна ознака	Методи оцінки, обліку і процедур
Виникають у разі невідповідності передавання фінансового активу критеріям для припинення визнання	В розмірі одержаної компенсації
Виникають в разі застосування підходу подальшої участі	Залежно від оцінки переданого активу: за амортизованою собівартістю або справедливою вартістю через прибуток або збиток
Договори фінансової гарантії	За більшою з двох сум: сумою резерву під збитки або первісно визнаною сумою
Зобов'язання із надання позики за ставкою відсотка, нижчою від ринкової	За більшою з двох сум: сумою резерву під збитки або первісно визнаною сумою
Умовна компенсація визнана набувачем при об'єднанні бізнесу	За справедливою вартістю з визнанням змін у прибутку або збитку
Уникнення «невідповідності обліку» фінансових активів і зобов'язань	За справедливою вартістю з визнанням змін у прибутку або збитку
Група фінансових зобов'язань перебуває в управлінні, а її показники ефективності оцінюються на основі справедливої вартості згідно зі стратегією управління ризиком або стратегією інвестування, причому інформація про групу для внутрішнього користування подається на цій основі провідному управлінському персоналу суб'єкта	За справедливою вартістю з визнанням змін у прибутку або збитку
Інші фінансові зобов'язання	За амортизованою собівартістю

Джерело: [14]

Варіанти методів оцінки, обліку і процедур щодо основних засобів

Модель	Характеристика
Моделі оцінки, обліку і процедури основних засобів	
Модель собівартості	Об'єкт основних засобів слід обліковувати за його собівартістю мінус будь-яка накопичена амортизація та будь-які накопичені збитки від зменшення корисності
Модель переоцінки	Об'єкт основних засобів (справедливу вартість якого можна достовірно оцінити) слід обліковувати за переоціненою сумою, яка є його справедливою вартістю на дату переоцінки мінус будь-яка подальша накопичена амортизація та подальші накопичені збитки від зменшення корисності
Методи оцінки, обліку і процедури амортизації	
Метод індексації	Валову балансову вартість коригують до переоціненої величини у спосіб, який відповідає переоцінці балансової вартості активу. Наприклад, валова балансова вартість може бути перерахована з огляду на відкриті ринкові дані, або ж вона може бути перерахована пропорційно зміні балансової вартості. Накопичену амортизацію на дату переоцінки коригують так, щоб вона дорівнювала різниці між валовою балансовою вартістю та балансовою вартістю активу після врахування накопичених збитків унаслідок зменшення корисності
Метод виключення	Накопичену амортизацію виключають з валової балансової вартості основного засобу
Методи амортизації	
Прямолінійний метод	Результатом застосування є постійні відрахування протягом терміну корисного використання, якщо ліквідаційна вартість активу не змінюється
Метод зменшення залишку	Результатом застосування є зменшення суми відрахувань протягом терміну корисного використання
Метод суми одиниць продукції	Результатом застосування є відрахування, базовані на очікуваному використанні або продуктивності активу

Джерело: [14]

джена розпорядженням регулятора, яким для небанківських фінансово-кредитних установ є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Фрагмент такої матриці методів наведено в табл. 4.

Окрім того, така форма може бути використана самою небанківською фінансово-кредитною установою

(головним бухгалтером) для побудови робочої таблиці, що фіксує методи оцінки, обліку та процедури, як одноваріантні, так і вибрані з багатоваріантних. У разі необхідності застосування «професійного судження управлінського персоналу», тобто відсутності вибору, в робочу таблицю може бути додано стовпчик «професійне судження», в якому будуть відображатись методи,

Таблиця 4

Фрагмент матриці методів оцінки, обліку і процедур щодо об'єктів бухгалтерського обліку

Об'єкт бухгалтерського обліку	Один варіант	Декілька варіантів			МСФЗ (МСБО)
		зобов'язуючі	альтернативні	одночасні	
основні засоби					
моделі обліку			модель собівартості; модель переоцінки		МСБО 16
методи обліку амортизації при моделі переоцінки			метод індексації; метод виключення		МСБО 16
методи амортизації				прямолінійний; зменшення залишку; суми одиниць продукції	МСБО 16
...					
фінансові активи					
методи оцінки та обліку		за амортизованою собівартістю; за справедливою вартістю через інший сукупний дохід; за справедливою вартістю через прибуток або збиток			МСФЗ 9
фінансові зобов'язання					
методи оцінки та обліку		за амортизованою собівартістю; за справедливою вартістю через прибуток або збиток; в розмірі одержаної компенсації; за більшою з двох сум: сумою резерву під збитки або первісно визнаною сумою			МСФЗ 9
...					

побудовані за підходом подібності або на засадах Концептуальної основи фінансової звітності.

Вибираючи елементи облікової політики, відповідно до МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» небанківські фінансово-кредитні установи повинні застосовувати їх послідовно задля формування порівняльної інформації. Проте, існують випадки примусової зміни облікової політики: вимоги МСФЗ або коли такі зміни призводять до того, що звітність надає достовірну та доречнішу інформацію. Оскільки останнє «перше застосування МСФЗ» небанківськими фінансово-кредитними установами відбулося в 2015 році (кредитні спілки), то будь-які зміни облікової політики мають застосовуватись ретроспективно, тобто має коригуватись залишок кожного компонента власного капіталу на початок періоду, на який ця зміна впливає, за найперший поданий попередній період, а також коригуватись інші порівнювані суми, інформація про які розкрита за кожний поданий попередній період так, наче нова облікова політика застосовувалася завжди. У випадку неможливості визначення впливу на конкретний період зміни облікової політики, остання повинна застосовуватись до балансової вартості активів та зобов'язань на початок найпершого періоду, щодо якого є можливим ретроспективне застосування та який може бути поточним періодом [3].

Зміни елементів облікової політики передбачають внесення змін як у матрицю методів (у випадку зміни вимог МСФЗ), так і у робочу таблицю небанківських фінансово-кредитних установ, що фіксує обрані методи оцінки, обліку та процедури.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Міжнародними стандартами фінансової звітності не передбачено обов'язку формування розпорядчого документу про облікову політику, а лише обов'язок «забезпечити ведення бухгалтерського обліку відповідно до облікової політики за міжнародними стандартами» [2] та «подавати інформацію про конкретні облікові політики у примітках до фінансової звітності» [12]. Проте, для небанківських фінансово-кредитних установ наявність такого розпорядчого документа є необхідним елементом формалізації методичних положень бухгалтерського обліку й «обліковою конституцією» установи під час формування звітної інформації (фінансової, по розрахунках за податками тощо).

Структура і наповнюваність розпорядчого документу про облікову політику небанківської фінансово-кредитної установи, як і будь-якої установи, що застосовує міжнародні стандарти фінансової звітності, не регламентована і не визначена. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, які не розповсюджуються на зазначені установи, все таки дають прийнятний перелік належних до розкриття компонентів методичних положень [10]. І хоча для небанківських фінансово-кредитних установ не передбачено жодних обмежень та умов щодо обсягу і змісту розпорядчого документу про облікову політику, вважаємо за доцільне врахувати положення Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства стосовно недоцільності включення одноваріантних методів оцінки, обліку і процедур. Враховуючи зазначене та дотримуючись позиції окремої регламентації методики бухгалтерського обліку, структурно розпорядчий документ може бути сформований з преамбули та трьох розділів (табл. 5). Затвердження розпорядчого документу про облікову політику у формі наказу здійснюється керівником установи.

Розпорядчий документ про облікову політику може бути прийнятий як базисний на час діяльності установи, до якого за потреби вносяться зміни з визначеного часу [10]. Необхідність внесення будь-яких змін в зазначений документ стає явною тільки на етапі контролю методики як структурної складової організації бухгалтерського обліку.

Висновки За результатами проведеного дослідження виокремлено дві групи наукових підходів до змістової композитарності облікової політики: агрегатний, що передбачає охоплення організаційних, технологічних та методичних аспектів, та парційний, відповідно до якого облікова політика включає лише методичний аспект. Використовуючи законодавчі та методологічні норми вітчизняного і міжнародного бухгалтерського обліку, обґрунтовано доцільність застосування небанківськими фінансово-кредитними установами парційного підходу до облікової політики, а також окреслені компоненти організації методики бухгалтерського обліку на локальному рівні: визначення елементів облікової політики, критеріїв їх вибору та зміни; формування та затвердження внутрішнього регламенту про облікову політику.

Таблиця 5

Структура розпорядчого документа про облікову політику небанківської фінансово-кредитної установи

Назва структурної частини	Зміст відображуваної інформації
Преамбула	нормативно-правові акти, установчі документи, що визначають необхідність формування облікової політики
Розділ 1. Загальні положення	нормативно-правові акти, що визначають елементи облікової політики; поріг суттєвості; тривалість операційного циклу
Розділ 2. Методичні положення	обрані варіанти методів оцінки, обліку і процедур, що не є одноваріантними, а також сформовані методи оцінки, обліку і процедур на основі професійного судження управлінського персоналу в розрізі об'єктів бухгалтерського обліку
Розділ 3. Заключні положення	умови зміни облікової політики; порядок контролю за виконанням вимог розпорядчого документа; порядок внесення змін до розпорядчого документу

Визначено, що елементами облікової політики виступають принципи, методи і процедури, застосовувані установою при веденні бухгалтерського обліку та формуванні звітності. При цьому зазначено, що методи є агрегованим елементом, до складу якого входять методи оцінки та методи обліку, а процедури є доповнюючим елементом, який забезпечує реалізацію методів.

Обґрунтовано імперативність принципів бухгалтерського обліку, а також множинність методів і процедур для однакових об'єктів, що спричинює застосування певних критеріїв їх вибору. На основі оцінки положень міжнародних стандартів фінансової звітності, виокремлено три види багатоваріантності методів оцінки, обліку і процедур: зобов'язуюча, альтернативна та одночасна (паралельна), які лягли в основу побудови матриці методів, що виконує роль довідника при формуванні облікової політики установи і має бути затверджена розпорядженням регулятора небанківських фінансово-кредитних установ. Зазначено про можливість використання установою форми матриці методів для побудови робочої таблиці, що фіксує методи оцінки, обліку та

процедури, як одноваріантні, так і обрані з багатоваріантних, а також побудовані за підходом подібності або на засадах Концептуальної основи фінансової звітності.

Враховуючи відсутність регламентації розпорядчого документу про облікову політику для небанківських фінансово-кредитних установ, розроблено та обґрунтовано структуру і наповнюваність кожної частини такого документу, що забезпечує формалізацію методичних положень бухгалтерського обліку і є «обліковою конституцією» установи при формуванні звітності. Зазначено про гнучкість розпорядчого документу про облікову політику шляхом внесення змін за результатом контролю методики, який передбачає контроль відповідності застосовуваних принципів, методів оцінки, обліку і процедур чинному законодавству та актуальним міжнародним стандартам фінансової звітності, а також достовірності та доречності облікової інформації, сформованої відповідно до діючої облікової політики. Вирішення питань побудови регламентів контролю методики бухгалтерського обліку небанківських фінансово-кредитних установ є перспективою подальших наукових досліджень.

Список літератури:

1. Олійник Я.В. Організація бухгалтерського обліку в умовах міжнародної інтеграції: дис ... д-ра екон. наук: 08.00.09. Київ, 2016. 519 с.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: <http://link.pub/19275602> (дата звернення: 14.06.2019).
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» / Міністерство фінансів України. Офіційний переклад. URL: <http://link.pub/19275574> (дата звернення: 14.06.2019).
4. Барановська Т.В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика: автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.06.04. Київ, 2005. 21 с.
5. Войналович О.П., Назаренко Т.П. Елементи облікової політики підприємства щодо маржинального доходу. *Міжнародний збірник наукових праць. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз.* 2013. Вип. 2 (20). С. 120-125. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2011-2\(20\)-120-125](https://doi.org/10.26642/pbo-2011-2(20)-120-125).
6. Облікова політика: навч. посіб. / Г.М. Давидов, В.М. Савченко, О.В. Пальчук, та ін. ; за ред. Г.М. Давидова. Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. 362 с.
7. Шпак В.А. Концепція організації бухгалтерського обліку: теоретичний та методологічний вимір: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09. Київ, 2011. 394 с.
8. Касич А.О., Онищенко О.В. Еволюція наукових підходів до формування облікової політики підприємства. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.* 2013. Вип. 1. С. 172-180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkdpu_2013_1_34 (дата звернення: 14.06.2019).
9. Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2014. 373 с.
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України : наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635 / Міністерство фінансів України. URL: <http://link.pub/19275517> (дата звернення 14.06.2019).
11. Пушкар М.С., Щирба М.Т. Теорія і практика формування облікової політики: монографія. Тернопіль: Карбланш, 2010. 260 с.
12. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» / Міністерство фінансів України. Офіційний переклад. URL: <http://link.pub/19275482> (дата звернення 14.06.2019).
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73 / Міністерство фінансів України. URL: <http://link.pub/19275445> (дата звернення 14.06.2019).
14. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» / Міністерство фінансів України. Офіційний переклад. URL: <http://link.pub/19275385> (дата звернення 14.06.2019).
15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» / Міністерство фінансів України. Офіційний переклад. URL: <http://link.pub/19275339> (дата звернення 14.06.2019).
16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» / Міністерство фінансів України. Офіційний переклад. URL: <http://link.pub/19275198> (дата звернення 14.06.2019).

References:

1. Oliinyk Ya.V. (2016) *Orhanizatsiia bukhhalterskoho obliku v umovakh mizhnarodnoi intehtratsii* [Organization of accounting in the conditions of the international integration] (Doctor Thesis), Kyiv.
2. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 16 lyptnia 1999 r. No. 996-XIV [Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine» from 16.07.1999, No. 996-XIV] Available at: <http://link.pub/19275602> (accessed 14 June 2019).
3. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 8 «Oblikovi polityky, zminy v oblikovykh otsinkakh ta pomylyky» [IAS 8 «Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors»] Available at: <http://link.pub/19275574> (accessed 14 June 2019).
4. Baranovska T.V. (2005) *Oblikova polityka pidpriemstv v Ukraini: teoriia i praktyka* [Accounting policy of enterprises in Ukraine: theory and practice] (PhD Thesis), Kyiv.
5. Voinalovych O.P., Nazarenko T.P. (2013) Elementy oblikovoi polityky pidpriemstva shchodo marzhynalnoho dokhodu. [Elements of enterprise's accounting policy on marginal income]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu* [Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis], vol. 2 (20), pp. 120-125. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2011-2\(20\)-120-125](https://doi.org/10.26642/pbo-2011-2(20)-120-125).
6. Davydov H.M., Savchenko V.M., Palchuk O.V., ta in. (2017) *Oblikova polityka* [Accounting policy]. Kropyvnytskyi: PP «Ekskliuzyv-System» (in Ukrainian).
7. Shpak V.A. (2011) *Kontseptsiiia orhanizatsii bukhhalterskoho obliku: teoretychnyi ta metodolohichnyi vymir* [Organization conception of accounting: theoretical and methodological measuring] (Doctor Thesis), Kyiv.
8. Kasych A.O., Onyshchenko O.V. (2013) Evoliutsiia naukovykh pidkhodiv do formuvannia oblikovoi polityky pidpriemstva [Evolution of scientific approaches to accounting policies of enterprises]. *Visnyk Kremenchutskoho natsionalnoho universytetu imeni Mykhaila Ostrohradskoho* [The Scientific Journal «Transactions of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University»], vol. 1, pp. 172-180. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkdpu_2013_1_34 (accessed 14 June 2019).
9. Kulyk V.A. (2014) *Oblikova polityka pidpriemstva: nabutyi dosvid ta perspektyvy rozvytku* [Accounting policies of the enterprise: gained experience and development prospects]. Poltava: RVV PUET. (in Ukrainian).
10. Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo oblikovoi polityky pidpriemstva ta vnesennia zmin do deiakykh nakaziv Ministerstva finansiv Ukrainy : nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 27 chervnia 2013 r. No. 635 [Order of the Ministry of Finance of Ukraine «On Approval of Methodological Recommendations on Enterprise Accounting Policies and Changes to Certain Orders of the Ministry of Finance of Ukraine» from 27.06.2013, No. 635] Available at: <http://link.pub/19275517> (accessed 14 June 2019).
11. Pushkar M.S., Shchyryba M.T. (2010) *Teoriia i praktyka formuvannia oblikovoi polityky: monohrafiia* [Theory and practice of accounting policy formation]. Ternopil: Kart-blansh (in Ukrainian).
12. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 1 «Podannia finansovoi zvitnosti» [IAS 1 «Presentation of Financial Statements»]. Available at: <http://link.pub/19275482> [in Ukrainian] (accessed 14 June 2019).
13. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti» : nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 7 liutoho 2013 r. No. 73 [National Accounting Standard (Standard) 1 «General Requirements for Financial Statements»] Available at: <http://link.pub/19275445> (accessed 14 June 2019).
14. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 9 «Finansovi instrumenty» [IFRS 9 Financial Instruments]. Available at: <http://link.pub/19275385> (accessed 14 June 2019).
15. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 16 «Osnovni zasoby» [IAS 16 «Property, Plant and Equipment»]. Available at: <http://link.pub/19275339> (accessed 14 June 2019).
16. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 38 «Nematerialni aktyvy» [IAS 38 «Intangible Assets»]. Available at: <http://link.pub/19275198> (accessed 14 June 2019).

ФОРМИРОВАНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ УЧЕТНОЙ ПОЛИТИКИ НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

В статье обоснована целесообразность применения небанковскими финансово-кредитными учреждениями парциального подхода к учетной политике, а также очерчены компоненты организации методики бухгалтерского учета на локальном уровне. Определено, что элементами учетной политики выступают принципы, методы и процедуры, применяемые учреждением при ведении бухгалтерского учета и формировании отчетности. Обоснованно императивность принципов бухгалтерского учета, а также множественность методов и процедур для одинаковых объектов, что вызывает применение определенных критериев их выбора. Выделены три вида многовариантности методов оценки, учета и процедур, которые легли в основу построения матрицы методов. Разработаны и обоснованы структура и наполняемость каждой части распорядительного документа об учетной политике для небанковских финансово-кредитных учреждений, обеспечивающего формализацию методических положений бухгалтерского учета и являющегося «учетной конституцией» учреждения при формировании отчетности.

Ключевые слова: небанковские финансово-кредитные учреждения, учетная политика, элементы учетной политики, критерии выбора элементов учетной политики, организация бухгалтерского учета.

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF ACCOUNTING POLICIES OF NON-BANK FINANCIAL AND CREDIT INSTITUTIONS

The article identifies two groups of scientific approaches to the content-based compositeness of the accounting policy: the aggregate approaches, encompassing the organizational, technological and methodical aspects, and the partial approach, according to which the accounting policy includes only the methodological aspect. The expediency of application of non-bank financial and credit institutions in the partial approach to accounting policy is substantiated, and components of organization of the methodology of accounting at the local level are outlined. It is determined that the elements of accounting policy are the principles, methods and procedures used by the institution in accounting and reporting. It is noted that the methods are an aggregated element, which includes evaluation methods and accounting methods, and procedures are an add-on element that ensures the implementation of methods. The imperativeness of the principles of accounting, as well as the plurality of methods and procedures for identical objects, which causes application of certain criteria of their choice, is substantiated. Based on the assessment of the provisions of international financial reporting standards, three types of multivariate assessment methods, accounting and procedures are selected: binding, alternative and simultaneous (parallel), which formed the basis for constructing a matrix of methods. The possibility for a non-bank financial institution to use a matrix of methods for constructing a worksheet that records the methods of evaluation, accounting and procedure as one-way methods and those selected from multi-variables, as well as methods based on the similarity approach or on the basis of the Conceptual Framework for Financial Reporting, is indicated. The structure and filling capacity of each part of the regulatory document on accounting policy, which ensures the formalization of the methodological provisions of accounting and is the "accounting constitution" of the institution in the formation of reporting, is developed and substantiated. The flexibility of the given document is indicated by introducing changes according to the result of monitoring the compliance of applicable principles, methods of valuation, accounting and procedures with current legislation and current international financial reporting standards.

Key words: non-bank financial and credit institutions, accounting policy, elements of accounting policies, criteria for the selection of accounting policies' elements, accounting organization.